

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 15 april 1904, kl. 12 midd.

Sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till afhjälpande af vissa missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af köp af fast egendom m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 122, som blifvit till utskottets behandling remitterad från lagutskottet, har herr *G. M. Sandin* tillika med tre andra af kammarens ledamöter föreslagit,

»att Riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga sådana lagbestämmelser, som vid straffpåföljd förbjuda att vid köp af fast egendom i köpehandlingen därom utsätta en mindre köpeskilling än den i verkligheten därför betingade.»

Berörda förslag motiveras af motionärerna sålunda:

»Vid köp af jordbruksfastighet tillgår numera icke sällan så, att därför betingade köpeskilling fördelas dels på fastigheten, dels på därtill hörande skog eller i köpet ingående lös egendom af ena eller andra slaget. Då uppgörelse om sådan egendomshandel träffas, bestämmes t. ex., att af köpesumman 18,500 kronor 6,000 kronor skola anses utgöra likvid för själfva fastigheten och resten 12,500 kronor för å densamma befintlig skog. I följd häraf stipuleras i köpehandlingen köpesumman vara endast 6,000 kronor, och på så sätt undgår köparen eller denne och säljaren,

då fångeshandlingen företes för erhållande af lagfart, att utgöra stämpelafgift för mer än detta belopp, under det att den rätteligen bort erläggas för hela den i verkligheten aftalade summan 18,500 kronor. I detta fall förlorar således statsverket ett belopp af 75 eller 150 kronor, beroende på om köparen är ett bolag eller ej. Men afsikten med ett sådant förfarande är tydligen icke blott att i större eller mindre mån undandraga sig stämpelafgiften, utan äfven att vilseleda taxeringsmyndigheterna för erhållande af ett lägre taxeringsvärde å fastigheten, hvarmed ju följer mindre skatt till såväl stat som kommun. Som bekant, skall nämligen vid taxering af fast egendom bland annat tjäna till ledning för bestämmande därpå den för sådan under loppet af nästföregående fem år försåld egendom senast betingade köpeskillning, såvida ej i bevillningsförordningen särskildt nämnda eller andra omständigheter inverkat därpå.

Det är här icke fråga om några enstaka fall, utan ett ganska allmänt bruk. I synnerhet hafva bolag och sådana personer, som drifva egendomshandel som affär, slagit in på denna väg, den verkliga köpesummans förminskande i köpehandlingen. Den uppfattningen har emellertid hittills varit förhärskande, att berörda sätt att gå till väga vore olagligt. Och denna åsikt har utan tvifvel föranlett, att större antalet köpare dragit sig för att använda detta »knepe».

Detta förhållande kommer dock sannolikt att undgå förändring, sedan Kungl. Maj:t i ett under förra året gifvet utslag förklarar, att ett dylikt förfarande icke vore underkastadt ansvar. Det sakförhållande, hvarpå detta utslag är grundadt, var i korthet följande:

Trävaruhandlande N. N. i R. hade genom köpebref den 27 januari 1900 tillhandlat sig skattehemmanet n:o 5 om fem sjuttio två ändels mantal R. i H. socken och föranstaltat så, att i köpebrefvet utsattes en köpesumma, som med 25,000 kr. understeg det belopp, N. N. i verkligheten erlagt för hemmanet. Länsman N. N., som fått kännedom häröf, instämde i egenskap af allmän åklagare nämnde N. N. till H. tingslags häradsrätt under yrkande, att, som det köpebref, som af N. N. vid häradsrätten företetts för lagfart, därvid blifvit belagdt med stämpel till lägre värde än vederbort, N. N. måtte fällas till ansvar för svikligt förfarande samt förpliktas ersätta den förlust, Kungl. Maj:t och kronan genom N. N:s berörda förfarande lidit. Häradsrätten biträdde detta yrkande och dömde N. N. genom utslag den 16 december 1901 att böta 300 kronor samt ersätta statsverket den till 150 kr. uppgående förlust, som genom N. N:s förfarande detsamma tillskyndats.

Detta utslag blef af rikets Svea hofrätt, hvarest N. N. anført besvär däröfver, genom utslag den 11 mars 1902 fastställt; hvaremot Kungl.

Maj:t, dit N. N. hänskjutit saken, genom beslut den 1 maj 1903 upphäfde underrätternas utslag under förklaring, som förut är nämndt, att förfarandet, som lagts N. N. till last, icke vore ansvar underkastadt.

Genom denna Kungl. Maj:ts förklaring är alltså vägen öppnad att utan laga påföljd kunna följa N. N. i fotspåren, och att ganska många skola göra det, därom råder intet tvifvel. Hvarthän ett sådant missförhållande, om det opåtaladt får fortgå, skall leda, inses lätt, liksom nödvändigheten att erhålla nya stadganden, som förbjuda dylikt förfarande.»

Till gemensam behandling med förenämnda motion har utskottet företagit en af bevillningsutskottet till utskottet hänvisad, inom Andra Kammaren af herr A. F. Burman väckt motion, n:o 123, som är af följande lydelse:

»Under en tid, då det för staten är af största vikt, att alla dess inkomster sorgfälligt tillvaratagas, torde det icke saknas anledning att fästa uppmärksamheten vid ett förhållande, som är ägnadt att, utan hinder af en för närvarande därutinnan maktlös lagstiftning, till förmån för hufvudsakligen stora och kapitalstarka aktiebolag undandraga statsverket betydande belopp, som rätteligen borde tillkomma detsamma i form af stämpelskatt. Det har nämligen visat sig och äfven blifvit af offentligen tillgängliga handlingar allmänt bekant, att vissa större aktiebolag, särskildt i landets nordligare delar, vid inköp af med riklig skogstillgång förenade jordbruksfastigheter gå till väga på det sätt, att i fråga om köpet upprättas två särskilda afhandlingar, hvarigenom säljaren enligt den ena, för bättre utseendes skull tidigare daterad, upplåter viss tids afverkningsrätt till den å fastigheten befintliga ståndskog till ett pris, motsvarande det, hvarmed fastighetens verkliga värde i bolagets hand öfverskjuter dess gällande taxeringsvärde, och den andra, hvarigenom själfva hemmanet öfverlåtes för en köpeskillning, jämnt upp motsvarande taxeringsvärdet. Då detta öfverskjutande värde å skogen i de allra flesta fall utgör den största och hufvudsakligaste delen af köpeskillningen och bolaget gifvetvis icke har ringaste intresse af att låta inteckna afverkningsrätten å ståndskogen till ett hemman, hvartill bolaget själf förvärfvat äganderätten, ligger det i öppen dag, att genom nu anförda förfarande statsverket går miste om högst betydliga belopp i stämpelafgifter, som rätteligen borde tillkomma detsamma.

Man kunde visserligen invända, att ett förfarande af dylik art kunde förebyggas genom att hemmanet blefve före försäljningen uppskattadt till ett belopp, motsvarande dess verkliga värde, skogen inberäknad. Detta låter sig emellertid icke göra af det naturliga skäl, att skogen i förre ägarens hand icke kan lämna sådan inkomst, att densamma skäligen kan

taxeras till belopp, som närmelsevis motsvarar det värde, skogen uti en affärsvan och kapitalstark köparens hand erhåller.

Enär det i såväl statsverkets som den allmänna moralens intresse måste vara af synnerlig vikt, att något sätt utfinnes, som på lagstiftningens väg kan råda bot för här ofvan anmärkta, uppenbara missförhållande, men jag icke tilltror mig att på egen hand anvisa något dylikt, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville uti skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, huruvida och i hvilken mån här ofvan anmärkta missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af fastighetsköp må kunna afhjälpas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna pröfning kan föranleda.»

Gällande stämpelförordning stadgar beträffande utgörandet af stämpel-skatt vid köp af fast egendom, så vidt nu är i fråga, att afhandling om sådant köp eller af offentlig myndighet utfärdad köpehandling skall, då den för lagfart företes, förse med stämpel till visst belopp för hvarje fulla 100 kronor af egendomens värde. Enligt 10 § i förordningen må detta värde härvid icke upptagas lägre än nästföregående årets taxeringsvärde, men skall beräknas efter den i penningar bestämda köpeskillingen, så framt denna öfverstiger nämnda värde.

Afhandling om skogsafverkning skall, då den för vinnande af in-teckning företes, förse med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af hvad för rättigheten blifvit utfäst eller, om detta icke blifvit i afhand-lingen till visst belopp bestämdt, af 6 öre för hvarje fullt antal af 10 ar utaf det upplåtna skogsskiftet.

För fel eller försummelse vid stämpelbeläggning af nu omförmälda handlingar innehåller stämpelförordningen i 53 § endast ett generellt stadgande med hänvisning till allmän lag angående ansvar i sådant fall för vederbörande ämbets- och tjänsteman.

Syftet med båda de förevarande motionerna är att genom mer effektiv lagstiftning än den nu gällande söka förhindra de förluster för statskassan, som icke endast på stämpelbeskattningens utan äfven på andra beskatt-ningsområden kunna uppstå därigenom, att vid fastighetsköp stämpelafgift icke kommer att utgöras efter fastighetens hela försäljningsvärde, ity att detta värde genom en eller annan åtgärd från de kontraherande parternas sida icke blir för den stämpelbeläggande myndigheten känt eller för stämpelbeläggning åtkomligt.

Af motionärerna har anförts, hurusom de af dem åsyftade förfarings-sätten kommit till utveckling särskildt vid försäljning af fastigheter, å hvilka afverkningsbar skog till större värde finnes. Enligt inom utskottet vid behandlingen af dessa frågor vunna upplysningar förekomma de af motionärerna påvisade missförhållandena i afsevärd omfattning och icke blott i landets nordliga delar, utan jämväl i andra trakter af vårt land.

Utskottets uppmärksamhet har blifvit fäst äfven därå, att genom stämpelförordningens bestämmelse, att, där köpeafhandling, utan tillägg till eller förändring i stadgade villkor, öfverlåtes inom den för lagfart föreskrifna tid, räknadt från första fånget, och inom samma tid för lagfart företes, äger stämpelbeläggning rum allenast för sista fånget, tillfälle att undandraga statskassan stämpelafgift förefinnes. Och det lärer ingalunda vara sällsynt att, särskildt vid transport af köp af stadsegendomar, det förfarande kommer till användning, att vid dylika transaktioner den högre köpeskillning, som till äfventyrs betingats, icke uppgifves och sålunda icke heller blir föremål för lagenlig stämpelbeskattning.

Om ock, såsom framgår af det af herr Sandin och hans medmotionärer anförda rättsfallet, af hvilket utskottet tagit närmare del, förfaringssättet att i köpehandling icke uppgifva hela den angående en fastighet aftalade köpeskillingen enligt nu gällande lagbestämmelser icke synes kunna beläggas med ansvar, torde det likväl vara obestriddligt, att vidtagandet af sådana och till syftet därmed likartade åtgärder icke kan sägas stå i öfverensstämmelse med den föreliggande lagstiftningens anda och mening eller med de för en rationell stämpelbeskattning gällande principer.

Såväl ur synpunkten af statens skatteintresse som med hänsyn till de allmänna moraliska vådor, hvilka en ytterligare spridning af nu berörda förfaringssätt skulle medföra, har utskottet funnit förändring af lagstiftningen å ifrågavarande område till vinnande af de af motionärerna angifna mål vara af behovet väl påkallad.

Hvilka åtgärder, som för ernående af önskad resultat härutinnan böra vidtagas, torde emellertid framgå först genom en mera omfattande utredning än den, utskottet varit i tillfälle att verkställa. Om än utskottet sålunda icke funnit sig kunna förorda någon bestämd utväg, har det dock ansetts lämpligt att omnämna några af de synpunkter, som under öfverläggningen inom utskottet framförts.

Redan genom afhjälpande medelst en lämplig straffbestämmelse af den brist i lagstiftningen, som, enligt hvad det förut omförmälda domstolsprejudikatet angifver, synes förefinnas, torde om icke full, så dock i allt fall större effektivitet än nu kunna vinnas i förevarande hänseende. Huru-

vida en dylik straffbestämmelse bör inflyta i allmänna strafflagen eller i stämpelförordningen, torde på frågans nuvarande stadium icke med säkerhet kunna afgöras. Det i 54 § 8 mom. stämpelförordningen förekommande stadgandet om ansvar för den, som genom lämnandet af falsk uppgift förorsakar, att bouppteckning blir belagd med stämpel till lägre belopp än eljest vederbort, torde möjligen kunna utsträckas att omfatta jämväl fall, då i afhandling angående köp af fast egendom köpeskillingen upptagits till lägre belopp än den verkligen utgjort. Med afseende å stadgandets art tillåter sig utskottet att i detta sammanhang äfven fästa uppmärksamheten å den i 33 § inkomstskatteförordningen förefintliga bestämmelse angående påföljden för lämnande af oriktigt meddelande i och för inkomstskatte-taxeringen.

För det af motionärerna särskildt framhållna missförhållandet, att skog, som ingått i fastighetsköp, undandrages stämpelskatt, torde rättelse åtminstone i viss mån kunna vinnas genom förändrade bestämmelser i fråga om stämpelbeläggning af afhandlingar om skogsafverkning. Innan utskottet öfvergår till att angifva de förslag, som i berörda hänseende inom utskottet framkommit, vill utskottet såsom för ämnet belysande meddela en kort redogörelse för de i vårt land under olika tider gällande stadganden angående stämpelbeläggning af nyssnämnda slags afhandlingar.

Särskild bestämmelse rörande stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt förekom först i kungl. kungörelsen angående stämplade pappersafgiften den 21 november 1854. Bevillningsutskottet vid nämnda års riksdag yttrade i sitt angående sagda afgift afgifna betänkande, bland annat, att det icke sällan inträffade, att sådana afhandlingar, hvarigenom skog från hemman på viss tid föryttrades, till laga åtgärd vid domstolarna företeddes, men att dylika afhandlingar icke funnes i gällande karta-sigillata-förordning omförmälda. Utskottet, som ansåge desamma böra för-ses med stämplat papper efter enahanda grund, som för andra köpebref vore stadgad, hemställde därför, att under rubriken köpebref i stämpel-pappersförordningen måtte införas, att sådana afhandlingar skulle, för att vara gällande, för-ses med stämplat papper i förhållande till värdet efter samma tariff, som gällde beträffande köpebref m. m. på fast egendom, äfvensom bestämmas, att, då i sådan afhandling värdesumma ej funnes utsatt, den borde innehålla uppgift om skogsskiftets areal samt karteras efter 12 skilling för hvarje fullt tunnland.

De af bevillningsutskottet förordade bestämmelserna inflöto i ofvan-nämnda kungörelse den 21 november 1854.

Vid 1859—1860 års riksdag gjordes den förändring af ifrågavarande

stadgande, att orden »för att vara gällande» borttogos. Såsom hufvudsakligt skäl för denna förändring anfördes, att det icke kunde vara rätt att förklara, det ett kontrakt, som, därest det muntligen inginges, kunde äga lagligen förbindande kraft, skulle, då det skriftligen affattades, för att vara gällande beläggas med stämpel.

I det inom finansdepartementet utarbetade förslag till kungörelse angående stämpelafgiften, hvilket lades till grund för Kungl. Maj:ts proposition i ämnet vid 1883 års riksdag, stadgades däremot stämpelafgift för dylik afhandling, endast då den för vinnande af inteckning företeddes, eller då betalning på grund af afhandlingen söktes hos offentlig myndighet. Den ovillkorliga stämpelskyldighetens upphörande motiverades i berörda förslag därmed, att dels hvarje föreskrift om kontroll å uppbörden eller påföljd för underlåten stämpling saknades för det fall, att företeende inför offentlig myndighet icke ägde rum, dels ock någon grund, hvarför ifrågavarande kontrakt, framför andra nyttjanderättsaftal, skulle underkastas ovillkorlig stämpelskyldighet, icke torde kunna uppvisas.

Kungl. Maj:t, som i ofvanberörda proposition för åtskilliga fall ifrågasatt införandet af handlingars stämpelbeläggning oberoende af deras företeende hos offentlig myndighet, ansåg sig emellertid icke böra i sammanhang därmed förorda upphäfvandet af redan befintliga stadganden om vissa handlingars förseende med stämpel i sådan ordning och föreslog på grund häraf, att de äldre bestämmelserna om stämpel för afhandling om skogsafverkning måtte med några jämkningar bibehållas oförändrade. I hufvudsaklig öfverensstämmelse härmed var äfven bevillningsutskottets förslag i ämnet affattadt, hvilket förslag af Andra Kammaren godkändes.

Inom Första Kammaren anmärktes emellertid, att afhandlingar om skogsafverkning ofta upprättades vid tillfällen, då synnerlig svårighet måste möta vid att anskaffa de föreskrifna stämplarna, och beslöt denna kammare på grund häraf, att afhandling om skogsafverkning skulle vara underkastad stämpelafgift, endast då den för intagande i vederbörande myndighets protokoll företeddes. Vid gemensam omröstning blef detta äfven af Riksdagen beslutadt.

Af 1884 års Riksdag viddogs den förändring af ifrågavarande bestämmelse, att afhandling om skogsafverkning skulle vara försedd med stämpel, endast då den för vinnande af inteckning företeddes, samt att, då på grund af afhandlingen betalning söktes hos offentlig myndighet, afhandlingen skulle vara belagd med särskild stämpel lika med skuldebref.

Sin nuvarande lydelse erhöi slutligen rubriken skogsafverkning i stämpelförordningen genom beslut af 1894 års Riksdag.

Ett återinförande af den ursprungliga bestämmelsen, att afhandling om skogsafverkning för att vara gällande skall förses med stämpel, torde kunna antagas i ganska afsevärd mån, om äfven icke fullständigt, komma att trygga statens säkerhet, för att icke på nu anmärkt sätt betydande förmögenhetsdelar undandragas stämpelskatt. Medgifvas måste visserligen, att effektiv kontroll öfver stämpelavgiftens behöriga utgörande icke torde kunna anordnas, men å andra sidan skulle med en föreskrift i berörda hänseende naturligen förenas stadgande, hvarigenom underlåtenhet att stämpelbelägga en afhandling af nu ifrågavarande slag blefve en straffbar lagöfverträdelse, hvilket förhållande med säkerhet komme att verka till lagens efterlefnad.

Såsom ofvan erinrats, anfördes vid 1883 års riksdag, att föreskriften om skogsafverkningskontraktens beläggande med stämpel vid utgifvandet under vissa omständigheter erbjöde svårighet, nämligen då aftalen träffades i trakter, där tillgång på stämplat saknades. Denna svårighet torde emellertid lätt kunna undanröjas genom medgifvande, att med stämpelbeläggningen finge anstå till viss tid efter handlingens utfärdande.

Såsom förut framhållits, har utskottet genom det nu anförda icke afsett att förorda något visst sätt för afhjälpan af de missförhållanden, som omförmälas i förevarande båda motioner, utan har därmed endast åsyftats att gifva en sammanfattning af vissa åsikter, som under utskottets öfverläggningar framställts i frågan.

Utskottet har jämväl förut tydliggjort sin uppfattning, att merberörda missförhållanden äro af den art och betydelse, att desamma böra i möjligaste mån undanröjas.

Under uttalande af sin anslutning till båda de förevarande motionernas syfte hemställer utskottet fördenskull,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes taga under ompröfning, genom hvilka åtgärder här ofvan anmärkta missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af fastighetsköp må kunna afhjälpas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna pröfning kan föranleda.

Stockholm den 14 april 1904.

På sammansatta bevillnings- och lagutskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservationer:

af herr *Wester* och *S. Söderberg*; samt
af herr *Wiklund* mot vissa delar af motiveringen.

Herrar *Leman* och *O. A. Ericsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i den slutliga behandlingen af ärendet inom utskottet.
